

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної
науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
Кафедра кримінального процесу

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра юстиції

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ЮРИСТІВ
ГО «СТАЛЕ ПРАВОСУДДЯ»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

Харків
«Право»
2025

Відповідальна редакторка *Л. М. Москвич*

Актуальні проблеми судового права : матеріали X міжнар.
А43 наук.-практ. конф. (25 квіт. 2025 р.) / [відп. ред. Л. М. Москвич] ;
Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. кримін. процесу ;
Навч.-наук. ін-т права Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, Каф. юстиції ;
Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.», Каф. орг. суд., правоохорон.
органів та адвокатури ; Нім.-Укр. об-ня юристів ; ГО «Стале правосуддя». –
Харків : Право, 2025. – 376 с.

ISBN 978-617-8612-04-7

Збірник містить матеріали Десятої міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем судового права, у якій взяли участь відомі вітчизняні та зарубіжні науковці та практики. Організаторами заходу виступили кафедра кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кафедра юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», Німецько-Українське об'єднання юристів і ГО «Стале правосуддя». В основу видання покладено доповіді, виголошені учасниками конференції, які торкаються різноманітних аспектів судового права.

УДК 349.42

Матеріали викладено в авторській редакції.
Відповідальність за їхню якість, достовірність,
відсутність текстових запозичень несуть автори.

Відеозапис конференції за посиланням:

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2025

ISBN 978-617-8612-04-7

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2025

оцінювання: прокуратура, Національне агентство запобігання корупції, Державне бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки, митні органи тощо).

5. Неповнота у визначенні правового статусу суб'єктів, що створюються для перевірки кандидатів на відповідність критеріям доброчесності.

Вирішення наведеного переліку питань пропонується наступним чином:

1. Шляхом уніфікації правил та процедур в межах перевірки на доброчесність. Перша спроба – затвердження Вищою радою правосуддя 17 грудня 2024 року Єдиних показників для оцінки доброчесності та професійної етики суддів і кандидатів на посаду судді [3] (рішення № 3659/0/15-24).

2. Об'єднання органів, створених для оцінки кандидатів на відповідність критеріям доброчесності.

3. Деталізація правового статусу відповідних органів.

Список використаних джерел:

1. Про судоустрій і статус судді: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Стор. 7. Ст. 545.

2. Кодекс суддівської етики: затверджено на XI черговому з'їзді суддів України 22.02.2013 р. Вісник Верховного суду України. 2013. № 3. Стор. 27.

3. Єдині показники для оцінки доброчесності та професійної етики суддів і кандидатів на посаду судді: затверджено 17 грудня 2024 року рішенням ВРП № 3659/0/15–24. <https://hcj.gov.ua/doc/doc/49121> (дата звернення 28.04.2025).

Нестерчук Л. П.,
*старший викладач кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури,
Національний університет «Одеська
юридична академія»*

СУДОВА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ФОРМА РОЗВИТКУ СУДОВОЇ СИСТЕМИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Судова спеціалізація поширена у переважній більшості країн світу, що відносяться до різних типів правових систем та різних типів судових систем. Але ця тенденція не є новою. Необхідно зазначити, що витоки

судової спеціалізації сягають часів Римської імперії, у якій була практика, коли суди розглядали певні категорії кримінальних справ. Суди, що спеціалізувалися на вирішенні суперечок у морській галузі, у XIV столітті з'явилися в Англії. У Франції (1806 р.) та Данії (1910 р.) було створено суди з вирішення трудових спорів, у США (1899 р.) суди для неповнолітніх тощо.

Міжнародні інституції різного рівня проводять узагальнення досвіду судової спеціалізації у різних країнах, надають рекомендації та висновки. Так, за даними Міжнародного інституту інтелектуальної власності суди, що вирішують суперечки у цій сфері, створені у понад 90 країнах світу [2, с. 2], а з поглибленням глобальної екологічної кризи поширюється практика створення екологічних судів, що функціонують у межах судової влади, та екологічних трибуналів, які створюються поза межами судових юрисдикцій: понад 350 у 2009 р., понад 1200 у 2016 р. та приблизно 2115 у 2021 р. [3, с. 6].

Спеціалізація суду включає спеціалізацію суддів і процедур, формування нової інституційної структури, а також є вторинним заходом у диференціації судової системи. Спеціалізація суду може мати безліч різних форм. Дослідники цього питання на підставі узагальнення багатьох національних судових практик виокремлюють «спеціалізацію за галуззю права чи за інститутом, що регулює певні суспільні відносини (галузева спеціалізація), або за суб'єктами останніх (суб'єктна спеціалізація). Галузева спеціалізація найчастіше реалізується через утворення окремих, інколи ієрархічно побудованих судових установ; суб'єктна – через організацію в судових органах певних підрозділів (колегій, палат, відділень), у яких розглядаються справи, де виокремлено правовідносини за участю спеціального суб'єкта, зокрема неповнолітніх, військовослужбовців, водокористувачів, орендарів тощо» [1, с. 95]. Формами спеціалізації судової діяльності є: спеціалізація судів (поділ судової системи на структурно відокремлені підсистеми та утворення окремих судових установ, виділення яких зумовлене специфікою матеріальних і процесуальних правовідносин); спеціалізація суддів (у формі утворення судових палат, колегій, складів, окремих судів).

Судова спеціалізація має як переваги, так і недоліки за умов її надмірності. До найбільш вагомих переваг відносять підвищення ефективності розгляду справ, гарантування високоякісного прийняття рішень та однаковість прецедентної практики. До найсуттєвіших ризиків відносять загрозу незалежності та неупередженості суддів, ризики єдності

судової системи; потенційні відмінності у доступі до правосуддя; ризик втрати гнучкості у розвитку права, якщо рішення завжди виносяться одним і тим же обмеженим колом осіб.

Судова спеціалізація у країнах континентального права. Суди у цих країнах можуть організаційно бути частиною загальної судової системи або окремої ієрархії спеціалізованих судів, яка може включати окремі спеціалізовані апеляційні суди.

Одним із прикладів такої моделі спеціалізації є судова система ФРН, яка складається з кількох окремих спеціалізованих відділень, кожне з яких має власну ієрархію апеляційних судів. У судовій системі Німеччини існує п'ять рівнів юрисдикції, а не два, як у Франції, що свідчить про зростання спеціалізації судів у ФРН [4].

У Франції судова система складається з двох окремих гілок: загальні суди, які розглядають цивільні, комерційні та кримінальні справи, та адміністративні суди, які розглядають справи між приватними особами та державними чи місцевими органами влади. Судові інстанції, своєю чергою, поділяються на цивільні, торговельні, трудові та кримінальні суди. Кожна категорія судів потім організована у дворівневу ієрархію [7].

Україна з перших років набуття незалежності однією з цілей судової реформи визнала «поступове здійснення спеціалізації судів» (Концепція судово-правової реформи в Україні, 1992 р.). У законах України «Про судоустрій» (2002 р.) та «Про судоустрій і статус суддів» (2010 р.) принцип спеціалізації загальних судів було визнано одним із основних у побудові судової системи України. Наразі чинний Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (2016 р.) у ст. 17 визнає принципи територіальності, спеціалізації та інстанційності основою судоустрою. В системі судоустрою передбачено вищі спеціалізовані суди як суди першої та апеляційної інстанції з розгляду окремих категорій справ. Вищими спеціалізованими судами визначено Вищий суд з питань інтелектуальної власності, Вищий антикорупційний суд. До їх компетенції віднесено розгляд справ, які віднесені до їх юрисдикції процесуальним законом. У складі вищого спеціалізованого суду можуть утворюватися судові палати для розгляду окремих категорій справ у першій інстанції, а також утворюється апеляційна палата для розгляду справ в апеляційній інстанції (частини 1–4 статті 31 Закону). Нині обговорюються питання створення системи військової юстиції, у межах якої розглядатимуться кримінальні

справи щодо правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби.

Судова спеціалізація у країнах загального права. У країнах загального права є поширеною практика, коли судді є спеціалістами у загальних питаннях і розглядають цивільні, кримінальні, адміністративні чи податкові справи, однак ускладнення права зумовило необхідність спеціалізації їх та юрисдикцій. Головною особливістю судової організаційної структури у країнах цього типу є різниця між найвищими та нижчими (мировими) судами у Великобританії та між федеральною судовою системою і судовими системами штатів у США.

Дослідники питань судової спеціалізації у США зазначають, що «згідно з традиціями судового прецеденту «Марбері проти Медісона» (1803), федеральні судді відстоюють своє право розглянути всі види суперечок» [6]. Більшість справ у цій країні розглядаються окружними судами, які поширюють свою юрисдикцію на всі справи, що стосуються повсякденного життя громадян (розлучення, спадщина, питання нерухомості, кримінальні справи, суперечки за договорами, порушення правил дорожнього руху тощо).

У 80-х ХХ роках століття Конгрес США створив Комітет з вивчення роботи федеральних судів, у тому числі для загальної оцінки діяльності спеціалізованих судів. У звіті Комітету 1990 року було сформульовано критерії того, коли виникає потреба у створенні спеціалізованого суду, зокрема за наявності: специфіки предмета позову, що дозволяє відокремитись його від інших позовів; велика кількість справ, розглянутих у певному предметі в загальних судах, передача яких спеціалізованому суду зменшить навантаження на загальні суди; переважання наукових чи інших технічних питань, що впливають на сферу спеціалізації, та здійснення, на вимогу осіб, що приймають рішення по справі, проведення експертиз чи залучення експертів; існує однаковість, ідентичність процедур розгляду певної категорії справ [2, с. 15]. Акцент робиться на розвитку експертних знань, а не на спеціалізації. Змагальний характер судового розгляду означає, що саме сторони, а не суддя, фактично ведуть судовий розгляд. Адвокати сторони захисту чи сторони обвинувачення ведуть жорстоку боротьбу, в якій використання експертних висновків є одним із ключів до перемоги. Тому критерій залучення експертів до судового процесу наразі є головним у розвитку судової спеціалізації в США. У цій країні існує кілька спеціалізованих юрисдикцій – Податковий суд США, Претензійний суд, Суд США з міжнародної торгівлі, та адміністративні агенції з квазіюрисдикційними повноваженнями – Комісія

з торгівлі між штатами та Комісія з цінних паперів та бірж, які за своїм статусом є федеральними установами.

Судову систему Великобританії очолює Верховний суд, що складається з Високого суду правосуддя, Суду корони та Апеляційного суду. Високий суд правосуддя поділено на: відділення королівської лави, яке розглядає справи, пов'язані з договорами та деліктною відповідальністю, до нього також входять Адміралтейський суд, Комерційний суд, Технологічний та будівельний суд; канцлерське відділення, що розглядає справи, пов'язані з нерухомістю, трастами, спадщиною, банкрутством та патентами; сімейне відділення.

Королівський суд виступає у якості окружного кримінального суду, який наділений юрисдикцією щодо найбільш тяжких кримінальних правопорушень. В Апеляційному суді є відділення з кримінальних справ та відділення з цивільних справ. Судами нижчої ланки є суди графств, що спеціалізуються на розгляді цивільних справ, і магістратські суди, які вирішують майже всі кримінальні справи, крім особливо тяжких, що розглядаються Судом Корони. Одночасно із судами загальної юрисдикції функціонують спеціалізовані суди (трибунали), які утворюються за галузевим принципом та вирішують, наприклад, трудові, міграційні спори тощо. Становить інтерес оцінка правничою спільнотою Великобританії тенденцій судової спеціалізації у країні. Зокрема, за даними результатами опитування у 2020 році суддів та членів трибуналів їх більшість підтримує ці процеси: для 42% респондентів є важливою можливість засідати в інших юрисдикціях, тоді як той самий відсоток вважав це неважливим; приблизно 77% респондентів були задоволені різноманітністю своєї роботи, тоді як 23% незадоволені. Однак відповіді значно різнилися залежно від приналежності судді до тієї чи іншої інстанції: судді апеляційного суду, які мають найрізноманітніші навантаження, найнижче оцінили важливість перебування в інших юрисдикціях (27% проти 42%), і були найбільше задоволені різноманітністю своєї роботи (95% проти 77%) [6].

Отже, для судових систем загального права спеціалізація відбувається, насамперед, в межах існуючих судів шляхом створення спеціалізованих палат, відділень, спеціалізованих комісій із квазісудовими повноваженнями, а також залученням до судового розгляду експертів.

Висновки. Судова спеціалізація є одним із основних принципів побудови та розвитку судових систем в усьому світі. Спеціалізація може мати багато форм – від простих до складних, кожна з яких має певні переваги та ризики, що мають враховуватися при реформуванні судових систем та запровадженні нових або ліквідації вже існуючих спеціалізацій.

Список використаних джерел:

1. Саленко О. В. Принцип спеціалізації у національній системі судоустрою. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 3. С. 94–101. URL: http://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2018_Salenko.pdf
2. Developing Specialized Court Services International Experiences and Lessons Learned / The International Bank for Reconstruction and Development/ The World Bank ; Heike Gramckow, Barry Walsh. 2013. URL: <https://surl.li/djapvm>
3. Environmental Courts and Tribunals – 2021. A Guide for Policymakers / United Nations Environment Programme ; L. Y. Sulistiawati, F. Bouquelle, J. Lin, L. Lavrysen, M. Ricardo, P. Sean Tseng. URI: <https://wedocs.unep.org/20.500.11822/40309>
4. Ferrand F. La spécialisation des juges en Allemagne. *La spécialisation des juges*. Presses de l'Université Toulouse Capitole, 2012. P. 181–211. URL: <https://books.openedition.org/putc/555#anchor-toc-1-1>
5. Mastor W. Les juges anglo-saxons, spécialistes... du général. *La spécialisation des juges*. Presses de l'Université Toulouse Capitole, 2012. P. 213–222. URL: <https://books.openedition.org/putc/557>
6. Opeskin Br. The Relentless Rise of Judicial Specialisation and its Implications for Judicial Systems. *Current Legal Problems*. 2022. Vol. 75, iss. 1. P. 137–188. DOI <https://doi.org/10.1093/clp/cuac006>
7. Quels sont les tribunaux spécialisés (ou juridictions d'exception)? / Vie-publique.fr est un site gratuit d'information; Direction de l'information légale et administrative (DILA). 2025. (2 janvier). URL: <https://www.vie-publique.fr/qui-sommes-nous>

Овсяннікова О. О.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри

кримінального процесу

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄСІТС: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС) є важливим кроком у процесі цифровізації судочинства України, спрямованим на підвищення ефективності, прозорості та до-

Костенко С. К.	
ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА: МІЖ ПРАВОМ І ПОЛІТИКОЮ	46
Кравченко М. О.	
РОЗУМНІСТЬ СТРОКУ РОЗГЛЯДУ ЯК СКЛАДОВА ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД	50
Крицька І. О.	
ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРАВОСУДДЯ В КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	53
Кубаєнко А. В.	
ПРАВОСУДДЯ БЕЗ БАР'ЄРІВ: РОЛЬ ЦИФРОВИХ РІШЕНЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОГО ДОСТУПУ ДО СУДУ	57
Кухнюк Д. В., Запара С. І.	
ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ У СФЕРІ ПРАЦІ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА	61
Куш О. Є.	
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРИНЦИП НАЛЕЖНОЇ ПІДГОТОВКИ СУДДІВ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	68
Мельниченко В. С.	
ТЕОРЕТИКО – ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕХІДНОГО ПРАВОСУДДЯ: МІЖНАРОДНИЙ РІВЕНЬ	70
Москвич Л. М.	
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАСАДИ ДОСТУПНОСТІ ПРАВОСУДДЯ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	73
Муза О. В.	
ДО ПИТАННЯ ПРО СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ	77
Назаров І. В.	
ПЕРЕВІРКА НА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ДОСТУП ДО СУДДІВСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	80
Нестерчук Л. П.	
СУДОВА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ФОРМА РОЗВИТКУ СУДОВОЇ СИСТЕМИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	83
Овсяннікова О. О.	
ВПРОВАДЖЕННЯ ЄСІТС: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	88